

Hvordan skaber man motivation for uddannelse blandt udsatte unge

Noemi Katznelson og Anne Görlich

Hvordan skaber man motivation for uddannelse blandt udsatte unge

Noemi Katznelson og Anne Görlich
Center for Ungdomsforskning | Aalborg Universitet | 2017

Center for Ungdomsforskning er en selvstændig forskningsenhed ved Aalborg Universitet i København. Centerets drift støttes af Foreningen Center for Ungdomsforskning. Centerets forskning stiller skarpt på ungdomsliv og på udfordringer i det danske samfund og de sammenhænge, hvori unge indgår. Det er kendetegnende for forskningen, at den gennemføres i samarbejde med offentlige institutioner, interesseorganisationer, virksomheder etc., og at den tager afsæt i unges egne beskrivelser af deres hverdag og liv. Ønsker du at igangsætte en undersøgelse om et relevant emne, kan vi altid kontaktes.

Læs mere om centeret på
hjemmesiden: www.cefu.dk.

Forord

Denne pjece er til inspiration for alle, der arbejder med brobygning for uddannelsesparate unge under 30, år men vil også være det for andre, der arbejder med udsatte unge og deres motivation for uddannelse i enten jobcentre, uddannelsesforberedende tilbud etc.

I pjecen præsenteres en motivationsmodel, som gør det muligt at arbejde konkret med at skabe forudsætningerne for, at flere unge motiveres for uddannelse. For hvordan flytter man unge, så de oplever en større motivation for at deltage og engagere sig i uddannelse? Hvad får nogle unge til at være motiverede – på trods af en ofte tung bagage – og andre til ikke at være det? Hvad får nogle til at møde op og andre til at blive hjemme? For at få svar på disse spørgsmål må man kigge på de motiver og rationaler, som ligger til grund for de unges handlinger – og ikke mindst på de sammenhænge, de unge indgår i.

Hovedbudskabet, der præsenteres her, er, at motivation skal forstås som et resultat af mødet mellem de unge og de sammenhænge, de indgår i. Motivation er ikke noget, der knytter sig alene til den enkelte. At være motiveret er ikke noget, som nogle er, og andre ikke er. Motivation hos unge kan skabes og forandres gennem reflekteret praksis med de unge. Det handler denne pjece om.

Vi indleder med at skitsere nogle af de udfordringer, der ofte er for de unge og for arbejdet med de unge på deres vej til uddannelse. Derefter præsenterer vi motivationsmodellen, der skal betragtes som et refleksionsredskab, som kan understøtte arbejdet med de unge og med motivationsudfordringer. Dette følges op af fire konkrete eksempler på anvendelse af redskabet, som kan tjene som inspiration i det daglige arbejde sammen med de unge.

Pjecens indhold bygger på en større forskningsundersøgelse, hvis konklusioner er nærmere beskrevet i: *"Hvad virker? Ledige unges vej til uddannelse og arbejde. Evaluering af Brobygning til uddannelse"* af Anne Görlich, Noemi Katznelson, Niels-Henrik M. Hansen, Micheal Rosholm og Michael Svarer (CeFU, Aalborg Universitetsforlag 2015), og i en videnskabelig artikel *"Rethinking Motivational Challenges amongst Young Adults on the Margin"* af Noemi Katznelson (Journal of Youth Studies, Taylor & Francis 2017).

I håbet om at vi sammen kan bidrage til at hjælpe unge godt på vej.

God fornøjelse

Noemi katznelson, Centerleder, Professor MSO og Anne, Adjunkt, PhD

Udfordringer i arbejdet med unge lediges motivation

Unge uden uddannelse og arbejde har typisk mange udfordringer, og en af dem er motivation for uddannelse. Mange af de unge har ofte bagagen fyldt med negative skoleoplevelser, frafald fra uddannelser, diagnoser og i det hele taget ondt i livet.

Der er nogle dage, hvor man vågner op og tænker: Jeg magter det ikke i dag. Så er det bare den nemme vej, at blive hjemme.

(24 årig ung mand)

Dette er medvirkende til, at de professionelle, der arbejder med de unge, melder om udfordringer med manglende fremmøde, engagement, forberedelse, prioritering osv. Og tilsvarende arbejder de unge på at tage sig sammen, finde en vej, finde mening, med at føle sig anerkendt set og respekteret osv. De oplever uddannelse som deres eget ansvar, samtidigt med at de ofte også oplever at været gået i stå og ikke rigtig kan komme videre ved egen kraft.

Mange gør en kæmpe indsats, og der iværksættes et væld af tiltag på alle niveauer i form af pålæg, sanktioner, men også mentorstøtte, opsøgende og opfølgende arbejde, sms'er, opringninger og hjemmebesøg, anerkendende tilgang osv. Alligevel bliver fravær ved med at være en stor

udfordring. Det svingende engagement og fremmøde betyder, at det er svært dels at skabe udvikling i den unges forløb, og dels er det svært for projekter og uddannelser at få hold til at fungere som grupper. Det er dermed også svært for de professionelle at etablere sammenhængende forløb, hvor den unges progression bliver tydelig.

Uddannelse anses for en nødvendighed i dag for at kunne klare sig i samfundet, og kravet om uddannelse til selv de mest udsatte unge bliver stadig større. Langt de fleste unge vil hellere end gerne have en uddannelse, men samtidigt kæmper de altså med deres egen motivation, fravær, frafald og skoletræthed. I det følgende præsenteres et bud på, hvordan fravær kan minimeres, og motivation for at deltage kan hjælpes på vej. Vi skal starte med at se på, hvad motivation er.

Om at skabe motivation

Hvad er motivation?

Ofte kobler man motivation til den enkelte unge og deres personlige, sociale eller faglige udfordringer. Det kan være udfordringer som netop fravær, men også misbrug, diagnoser, sociale kompetencer, indlæringsvanskeligheder, ordblindhed eller andet, der så at sige 'forstyrrer' motivationen. Når hverdagstalen falder på motivation, forstår vi det således oftest som et spørgsmål om, at "Denise ikke er motiveret, mens Stefan er". Motiveret er noget, man kan 'være' eller 'ikke være', og motivation er noget man kan have 'meget' eller 'lidt' af.

Denne forståelse gør vi her op med. Det centrale i vores forståelse af motivation er, at det ikke er noget iboende hos den enkelte unge men derimod noget, der skabes i mødet mellem den unge og den sammenhæng, den unge indgår i. Der vil naturligvis være betydningsfulde faktorer som misbrug, diagnoser og ordblindhed, der knytter sig til den unge, men de står ikke alene. Selv den mest udsatte ung vil være forskelligt motiveret afhængigt af, hvilken sammenhæng han eller hun indgår i.

Vi anlægger således en kontekstuel optik og ser på problemerne og løsningerne for højt fravær og manglende motivation i konteksten og ikke i den enkelte.

Motivationspaletten

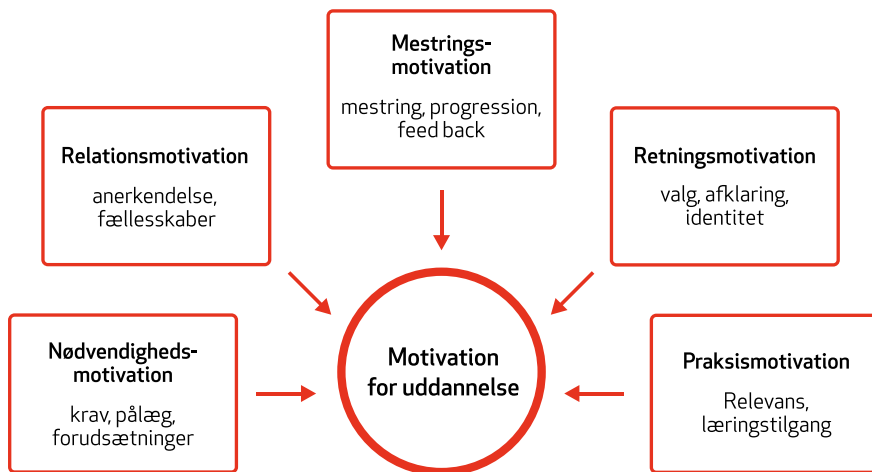

Diagram kan ses på s.10

Ud fra denne relationelle optik præsenterer vi motivationsmodellen 'motivationspaletten', som bidrager med viden til, hvordan man arbejder med unges motivation for uddannelse (udviklet og inspireret af Pless og Katznelson, 2015). Modellen er udviklet gennem teoretisk af-søgning af litteraturen omkring motivation og gennem interviews med og observationer af unge og professionelle. Modellen indeholder fem såkaldte motivationsorienteringer: *nødvendighedsmotivation*, *relationsmotivation*, *mestringsmotivation*, *retningsmotivation* og *praksismotivation*.

Figuren skal forstås således, at alle orienteringer kan spille en rolle for alle unge men i varierende grad. Det afhænger af mødet mellem den unge og en given situation. En ung kan eksempelvis hente motivation ud af relationsmotivationen i en sammenhæng og umiddelbart efter af praksismotivationen.

Motivationsorienteringerne kan også gøre sig gældende på samme tid ved, at en ung i en sammenhæng både får skabt eksempelvis mestringsmotivation, relationsmotivation og retningsmotivation. Det vil styrke den unges motivation samlet set. Vi skal vende tilbage med konkrete

eksempler på dette. Motivationsmodellen bygger på følgende principper:

1. Jo flere motivationsorienteringer, der bringes i spil på samme tid, jo stærkere og mere modstandsdygtig overfor udfordringer bliver motivationen.
2. Motivationsorienteringerne er foranderlige over tid.
3. Der er ikke forskel på god og dårlig motivation, men der kan være ubalance i vægtningen mellem de forskellige motivationsorienteringer.

Vi skal her se nærmere på de konkrete motivationsorienteringer:

Nødvendighedsmotivation

Når jeg siger ordet 'uddannelse', hvad tænker I så?

Jamen jeg tænker, at det er vigtigt. Det er fremtiden. Uanset hvilket arbejde, så er der ingen fremtid uden uddannelse. Og så tænker jeg på penge. Du skal bruge en uddannelse for at kunne tjene pengene.

(Ung kvinde)

Nødvendighedsmotivationen fremmes af et gennemgående ønske hos stort set alle unge om at få en uddannelse og et job. Størstedelen af de unge fremhæver, at de er motiveret for at få en uddannelse, fordi de oplever det som adgangsbilletten til et arbejde og til at blive samfundsmæssigt integreret og kunne få en værdig fremtid.

Nødvendighedsmotivationen har i høj grad karakter af at være bundet op på et ydre pligtbetonet krav – et pålæg – som langt de fleste ønsker at imødekomme, men som de samtidigt har vanskeligt ved at forbinde sig følelsesmæssigt til. ”Det skal jo gøres”, som én formulerer det. Samlet set fylder nødvendighedsmotivationen hos mange unge, som en motivation for at komme med på den ’vogn’, der handler om samfundsmæssig inklusion og accept.

Nødvendighedsmotivationen bør aldrig være eneste motivationelle drivkraft. Det er derfor centralt, at andre motivationsorienteringer skabes, da kvaliteten af motivationen ellers vil bære præg af lav udholdenhed i forhold til at kunne tolerere modstand og udfordringer på vejen til uddannelse.

Relationsmotivation

Jeg synes, de gider at tage en seriøst og virkelig hjælpe en. Det var derfor, jeg kom videre. Jeg fandt én som tog mig seriøst og ikke stod med det der underlige kolde blik, hvor det bare så ud som om det fæs ind ad det ene øre og ud af det andet, når jeg sagde noget. Det blev taget seriøst her og det er det, jeg tror der har gjort, at jeg er kommet videre så hurtigt som jeg gjorde.

(Ung mand)

I forhold til unge på kanten af uddannelsessystemet er betydningen af relationer helt centralt. Det er relationen til de professionelle og til andre unge, der kan få de unge til at møde op. På den måde er der en tydelig kobling mellem fremmøde og fravær på den ene side og relationsmotivationen på den anden.

Når relationerne til de professionelle tillægges stor betydning, handler det om forskellige forhold. Først og fremmest handler det om tilhørsforhold. Ofte savner de unge nære relationer og konkrete oplevelser af at betyde noget for andre. For det andet handler relationsmotivationen om oplevelsen af at blive taget seriøst, lyttet til og støttet, som helt centralt for at skabe motivation både for at møde op men også mere generelt for uddannelse.

Man kan i forhold til det relationelle skelne mellem den individuelle relationsmotivation, som skabes gennem en en-til-en kontakt med for eksempel en mentor, og så en kollektiv relationsmotivation, som opstår i kontakten og i fællesskabet med andre unge i en given sammenhæng.

Samlet set spiller begge disse former for relationsmotivation en helt central rolle i arbejdet med at skabe motivation, idet det bidrager til de unges oplevelse af betydning, anerkendelse, tillid, tilhør, ligeværd m.m.

Men selvom betydningen af relationer er stor, kan det i forhold til de unges motivation for uddannelse ikke stå alene. Det er afgørende for motivationen for uddannelse, at relationsmotivationen spiller sammen med andre motivationsorienteringer, da relationerne jo netop er bundne til en given sammenhæng, og således ikke i sig selv hjælper den unge på den videre vej gennem uddannelse. Det er en typisk fare i arbejdet med udsatte unge, at man tænker, at hvis man har fået skabt forudsætninger for en god relationsmotivation gennem eksempelvis et øget fremmøde, så er den unges forudsætninger for videre uddannelse også blevet bedre. Det er de ikke nødvendigvis. Det er hvis relationsmotivationen bruges som løftestang for at skabe andre motivationsorienteringer, at den unges muligheder for uddannelse øges.

Mestringsmotivation

Matematik og dansk har aldrig været min stærke side. Så vi brugte halvanden måned på at terpe matematik og dansk, så jeg kunne få optagelsen til hf. Og jeg ser det sådan: Var jeg ikke kommet over til Hanne og Hans så var jeg aldrig endt på hf.

(Ung mand)

Oplevelsen af motivation er tæt knyttet til oplevelsen af at rykke sig lærings- og udviklingsmæssigt og dermed opnå, hvad der indenfor den pædagogiske forskning kaldes mestrings. Mange unge, der ikke har gennemført en ungdomsuddannelse, bærer historier med sig, der i høj grad er præget af negative mestringserfaringer. For mange er der endog tale om en uhyre stor mangel på oplevelser af at kunne mestre faglige såvel som fysiske, personlige og sociale kompetenceområder.

I relation til faglig mestrings kan konkrete læringsmål være fremmende. Hertil kommer, at det er centralt at koble mestringsoplevelserne til den unges egen indsats og strategi. Omgivelserne skal således skabe mu-

lighed for mestringsoplevelser, men samtidigt også understøtte fortællingen om, hvad der i den unges indsats har ført til oplevelsen. Dermed oplever den unge selv at kunne gøre noget for at ændre sin situation. Stadig mere forskning peger på vigtigheden af den unges egen tro på og forventning om at kunne komme til at mestre det, som den unge har brug for at kunne og oplever at fejle i forhold til. Unge, som har en stærk forventning om, at de kan lære det, som de står overfor, vil være mere motiveret for at engagere sig og yde en indsats end unge, som har en ringe forventning om mestring.

I relation til mestringsmotivationen er det yderligere centralt, at det, de unge lærer at mestre, også kobler sig til, hvad den unge skal fremadrettet. Faren er her, at den unge i en sammenhæng får mestringsoplevelser, men at disse er løsevne og svære for den unge at bruge på den videre vej i uddannelse.

Retningsmotivation

Jeg tror det vigtigste jeg har fået ud af det, det er retning. Fundet ud af, hvad og hvor det her fører hen, hvad er det næste skridt for mig. Jeg har fået mere motivation for at gennemføre. Det har nok været det største, der er sket.

(Ung mand)

Retningsmotivation skal ses i sammenhæng med den identitetsfase og livssituation, de unge befinder sig i og som handler om de valg, de står overfor, og den retning som deres liv skal tage. Altså at kunne se målet og meningen med at skulle 'flytte' sig.

Motivation i relation til retning og livsvalg handler for de unge om at finde en afklaring på, hvad de skal, og hvad der giver mening for dem i relation til hvilke muligheder og ikke-muligheder, der tegner sig for dem. Valg og forestillinger, om hvor man er på vej hen og hvilke mu-

lighedshorisonter der tegner sig, kan virke motiverende, hvis det bliver tydeligt, hvorfor man er i gang med det, man er. Og tilsvarende kan manglen på retning og perspektiv være med til at fremme de-motivationen.

Samlet set handler det om at lytte til de unges tanker om, hvad de har gode erfaringer med, og hvad de skal efterfølgende. At understøtte dem i at formulere og se en retning, uanset om det er en karakter, et job, et fællesskab etc. Retningsmotivationen kobles dermed til de muligheder, de unge oplever at have og har – og til det at kunne se, hvad det man er i gang med kan føre til efterfølgende.

Praksismotivation

Vi kom i forskellige praktikker og der kom vi også over i praktik derovre og jamen allerede første dag, der gav det mig bare blod på tanden. Det var det der var spændende, og det var den vej jeg ville.

(Ung kvinde)

Praksismotivation er en form for motivation, som er helt central for mange af de unge, som har haft svært ved at gennemføre uddannelse, og som har dårlige erfaringer med traditionelt boglige fag. Det er motiverende for disse unge at få mulighed for at afprøve ting eller arbejde med læringsstoffet på varierede måder, herunder også at få 'hands on'.

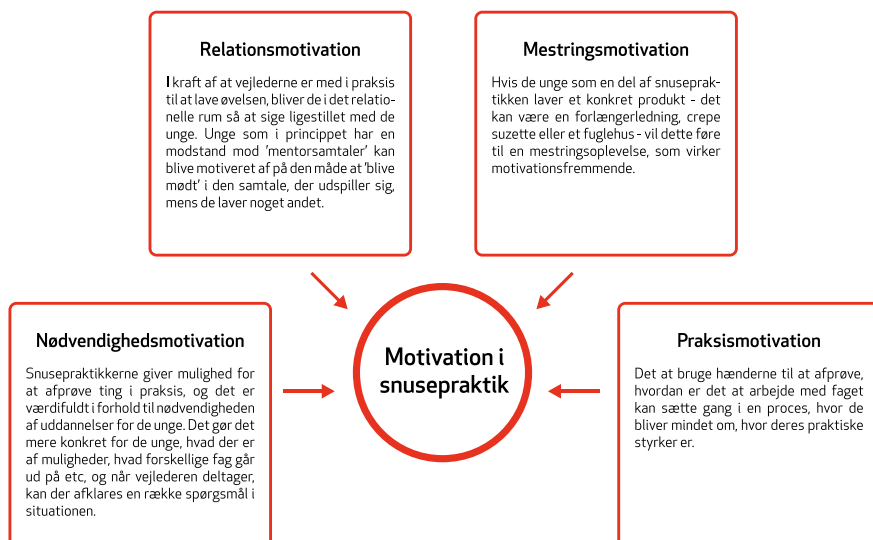
Praksismotivationen handler om at gøre sig erfaringer, der kobler sig til, enten hvad de unge ser for sig fremadrettet, eller som kan bidrage til en afklaringsproces. Disse processer kan fremmes af praktikker, som gør tanker konkrete, og som bidrager til oplevelsen af at være i en proces på vej mod noget. Der er således en klar sammenhæng mellem de unges oplevelser af mødet med praksis og 'hands on' aktiviteter og så oplevelsen af motivation for uddannelse.

Motivationsarbejde i praksis

Vi skal her komme med fire eksempler på, hvordan arbejdet med motivation mere konkret kan tage sig ud. Eksemplerne er hentet fra evalueringen af forsøg med brobygning til uddannelse og sat ind i denne specifikke sammenhæng med fokus på motivation:

1. Snusepraktik

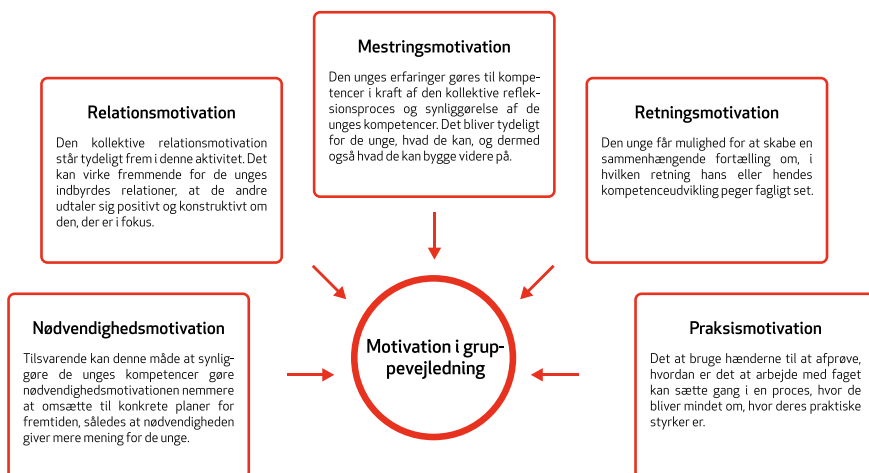
Snusepraktikker – eller endags-praktikker – kan tilrettelægges på mange måder. Kernen i snusepraktikken er, at de unge er ude og afprøve, hvad det vil sige at være på et grundforløb frem for at læse sig til det. For at sætte flere motivationsorienteringer i spil kan man vælge en form, hvor vejleder eller mentor er med, når de unge er ude i praktik og deltager på lige fod med de unge. Dette giver mulighed for at være

sammen med de unge på andre måder, og det giver mulighed for at tale med de unge på en mindre formel måde. I snusepraktikken bringes forskellige motivationsorienteringer i spil.

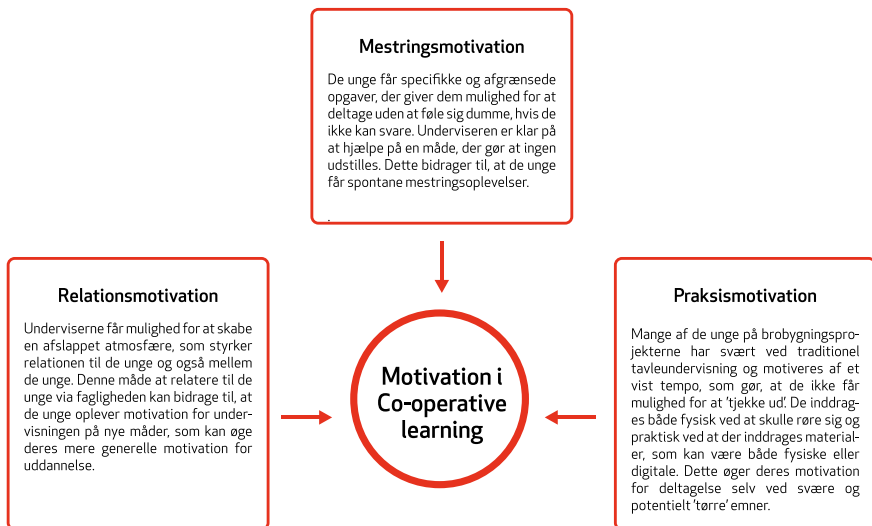
2. Gruppevejledning

Gruppevejledning foregår ved, at alle unge på holdet er med til at reflektere sammen med en af de unge, som er i fokus. Den unge i fokus har udfyldt et skema om fritidsaktiviteter, kompetencer etc. og de andre unge kommenterer det vedkommende selv udfylder. Traditionelt foregår vejledning i et rum med en ung og en vejleder, hvor de via samtale afklarer muligheder. I denne form foregår det samme, men altså med deltagelse af alle de andre unge på holdet. Dette giver god mulighed for at bringe flere motivationsformer i spil.

3. Co-operative learning

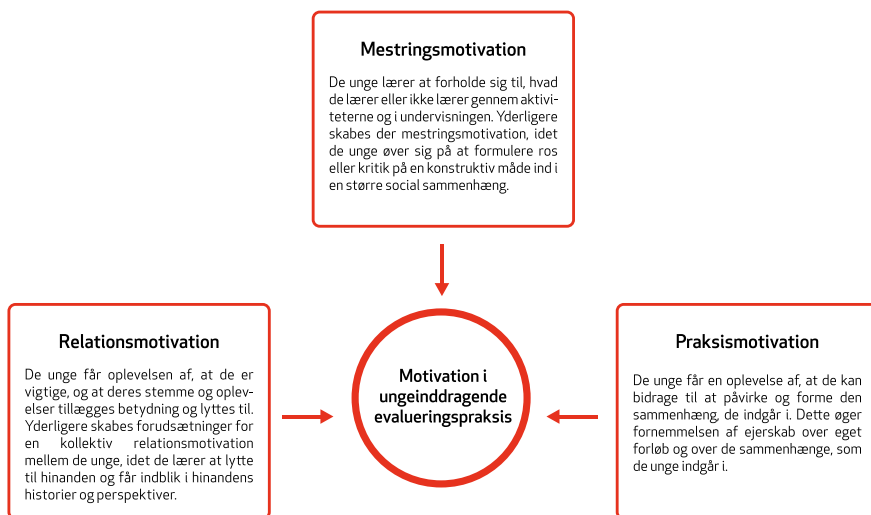
Undervisningsformen i dette eksempel adskiller sig fra traditionel tavleundervisning. Formen er inspireret af 'co-operative learning' og engagerer de unge gennem tempo, skift og et relativt højt energiniveau. Formen kan tage sig ud på mange måder, men vil i kraft af den mere dynamiske undervisningsform bringe følgende motivationsorienteringer i spil:

4. Ungeinddragende evalueringspraksis

Ungeinddragende evalueringspraksis består i, at de unge en gang om ugen evaluerer ugens aktiviteter, som kan være undervisning, udflugter,

temadage etc. De unge får mulighed for at give underviserne feedback, og underviserne lytter og går i dialog med de unge. Den ungeinddragende evalueringspraksis bringer flere motivationsorienteringer i spil:

Ovenstående eksempler skal ses som inspiration til at udvikle aktiviteter i brobygningsforløbene eller andre sammenhænge, hvori de unge indgår. Det centrale er, at aktiviteterne tænkes på måder, der inddrager forskellige motivationsorienteringer. Dette bidrager til, at et 'motivations-samspil' kan opstå, og således virke fremmende for de unges motivation for uddannelse.

Center for Ungdomsforskning

www.cefu.dk
cefu@learning.aau.dk
Tlf: (+45) 202946291

Aalborg Universitet i København
A.C Meyers Vænge 15,
2450 København SV